

ט' באדר ב' תשע"א
21 במרץ 2011
X10773

מעסיקים בבעלות ערבית – ממצאים ראשוניים מסקר מעקב

חלקה של האוכלוסייה הערבית בישראל עומד על 20% מכלל האוכלוסייה, אולם תרומתה לתמ"ג נמוכה לאין שיעור – כ-10%¹ בלבד.

בפני ההתפתחות הכלכלית של האוכלוסייה הערבית ניצבים חסמים ומגבלות רבים, חלקם קשורים במאפייניה הייחודיים של אוכלוסייה זו.

בכדי שניתן יהיה לקיים דיון מושכל ולהמליץ לדרג מקבלי ההחלטות על דרכי התמודדות עם החסמים הללו, אנו זקוקים לנתונים ומידע שוטף אודות מצבה של אוכלוסייה זו בפני עצמה ובהשוואה לאוכלוסיות אחרות.

סוג הבעיות והחסמים הייחודיים של האוכלוסייה מחייבים מערך סטטיסטי ייחודי, שנכון לעתה נמצא במקורות הסטטיסטיים הממלכתיים באופן חלקי בלבד. על כן, מינהל המחקר והכלכלה במשרד התמ"ת, בשיתוף הרשות לפיתוח כלכלי במגזר הערבי שבמשרד ראש הממשלה, חברו למיזם רב שנתי משותף שבמסגרתו יאספו נתונים ומידע ייחודיים, ויפתחו כלים למדידה והערכה של המאפיינים והחסמים של האוכלוסייה הערבית.

המטרות הן:

1. לחשוף תמונת מצב מקיפה, אמינה ומייצגת של העסקים הערבים בפני מקבלי החלטות במשרד התמ"ת, ברשות לפיתוח הכלכלה במגזר הערבי ובמשרדים ממשלתיים אחרים, כדי לסייע בידם לקבל החלטות מושכלות ומבוססות מידע למען קידום ופיתוח הכלכלה הערבית.
2. להגביר את המודעות למצבה החברתי והכלכלי של האוכלוסייה, כדי להבטיח שהטיפול בה יהיה על סדר היום הממלכתי באופן קבוע.

כחלק מהמיזם המשותף לפיתוח מאגר המידע במגזר הערבי, מינהל מחקר וכלכלה החל בהרצת סקר רב שנתי של עסקים בבעלות ערבית במגזר העסקי, סקר משלים לסקר העסקים הכללי שנערך מאז 1997 במינהל המחקר והכלכלה ותוצאותיו מתפרסמות מדי רבעון.

¹ מדובר באומדן והערכה המקובל על אנשי המקצוע

הסקר באוכלוסית העסקים הערבית הוא סקר רב שנתי שיתבצע אחת לרבעון ויקיף כ- 1,000 עסקים באמצעות ראיונות טלפוניים בשפה הערבית.

סקר זה עוסק בארבעה תחומים עיקריים:

- (1) מיפוי דיוקן העסקים בבעלות ערבית
- (2) אמידת הביקוש לעובדים ומדדי התעסוקה בעסקים בבעלות ערבית
- (3) תאור מצבם הכלכלי של העסקים
- (4) בדיקת ציפיות ההתפתחות של העסקים הערבים בחודשים הבאים

שיטת הדגימה

המדגם מבוסס על מדגם שכבות הנותן ביטוי לאזור הגיאוגרפי, לגודל העסק ולמיקום מגזרי המבחין בין עסקים הממוקמים בישובים ערבים לבין כאלו הממוקמים בישובים מעורבים. לפירוט נוסף ראה נספח 1.

פרק א - דיוקן העסקים בבעלות ערבית

סה"כ עסקים ושכירים בבעלות ערבית

על פי סקר העסקים בבעלות ערבית, שנערך במינהל מחקר וכלכלה במשרד התמ"ת, עולה כי מספרם של העסקים בבעלות ערבית הגיע ברבעון הראשון של 2011 ל-22.5 אלף עסקים² המהווים 11.6% מסך העסקים בישראל, מתוכם 2.7 אלף עסקים בישובים מעורבים של יהודים וערבים שהם 18% מכלל העסקים בבעלות ערבית.

מבנה לפי קבוצות גודל

מבנה העסקים בבעלות ערבית מלמד כי מרביתם הם עסקים קטנים יחסית: בממוצע כ-7 עובדים לעסק, כאשר למעלה מ-72% הם עסקים שעובדים בהם עד 4 שכירים. חלקם של העסקים הגדולים (50 עובדים ומעלה) הוא קטן יחסית – 2.1%. לשם השוואה, גודלו הממוצע של עסק בבעלות יהודית עומד על כ-14 עובדים.

בהשוואה לעסקים במגזר היהודי, שמספרם הגיע ל 171 אלף, בולט ייצוג היתר של עסקים ערביים עם שכיר אחד בהשוואה לחלקם במגזר היהודי (32.6% ו-16.2% בהתאמה) והייצוג החסר של עסקים המעסיקים 2-4 עובדים שכירים, בהשוואה לחלקם באוכלוסיה היהודית (39.5% ו- 53.6% בהתאמה).

² הסקר מתייחס לעסקים במגזר העסקי המעסיקים לפחות עובד שכיר אחד.

עוד עולה מהסקר כי סך מספרם של השכירים בעסקים בבעלות ערבית במגזר העסקי עומד על כ-155 אלף 6.3% מכלל השכירים במגזר העסקי.

לעסקים בבעלות ערבית נמצא ייצוג יתר בולט במספר השכירים בעסקים בקבוצת הגודל של עד 9 עובדים (33.4%), בהשוואה ל-19.1% בעסקים בבעלות יהודית. מאידך, בולט ייצוג החסר במספר השכירים בעסקים בבעלות ערבית בעסקים גדולים יותר (מ-10 עובדים ויותר): 66.5% לעומת 80.9% בעסקים בבעלות יהודית.

לוח 1: עסקים ושכירים לפי גודל עסק בעסקים בבעלות ערבית ויהודית באלפים ובאחוזים

אחוז השכירים הערבים מסה"כ	אחוז העסקים הערבים מסה"כ	עסקים בבעלות יהודית		עסקים בבעלות ערבית		כלל העסקים ושכירים		
		שכירים	עסקים	שכירים	עסקים	שכירים	עסקים	
6.3	11.6	2,332.3	171.1	155.6	22.5	2,487.9	193.6	סה"כ, באלפים
		100%	100%	100%	100%			
21.0	21.0	1.2	16.2	4.7	32.6	35.0	35.0	1
9.0	8.9	12.1	53.6	18.0	39.5	310.4	100.5	2-4
11.0	11.7	5.8	11.0	10.7	11.1	151.5	21.4	5-9
11.6	11.4	9.2	9.8	18.0	9.6	242.9	18.9	10-19
9.6	9.6	13.2	6.2	20.9	5.0	340.0	11.8	20-49
3.0	8.1	58.5	3.2	27.6	2.1	1408.0	6.0	+50

מקור: סקר עסקים כללי וסקר עסקים במגזר הערבי, מנהל מחקר וכלכלה, משרד התמ"ת

בולט במיוחד ייצוג החסר של שכירים ערבים בחברות גדולות (50 שכירים ויותר) שבהם מועסקים 27.6% מהשכירים הערבים לעומת 58.5% מהשכירים היהודים. ייצוג החסר נכון גם לגבי עסקים בבעלות ערבית. 3.2% מהעסקים בבעלות ערבית מעסיקים מעל 50 עובדים לעומת 8.1% במגזר היהודי.

לוח 2: עסקים ושכירים לפי ענף כלכלי בעסקים בבעלות ערבית ויהודית, באלפים ובאחוזים

אחוז השכירים הערבים מסה"כ	אחוז העסקים הערבים מסה"כ	עסקים בבעלות יהודית		עסקים בבעלות ערבית		כלל העסקים ושכירים		
		שכירים	עסקים	שכירים	עסקים	שכירים	עסקים	
6.3	11.6	2,332.3	171.1	155.6	22.5	2,487.9	193.6	סה"כ, באלפים
		100%	100%	100%	100%			
7.7	11.6	2.5	4.0	3.1	4.0	62.4	7.8	חקלאות
5.0	12.6	15.4	9.3	12.1	10.2	378.1	18.3	תעשייה
20.1	17.9	6.9	13.5	25.9	22.2	200.7	28.1	בינוי
13.5	23.5	5.6	4.5	13.0	10.5	149.7	10	תח', אחסנה ותק'
7.0	15.3	19.3	21.6	21.6	29.7	483.9	43.7	מסחר
3.9	11.5	6.1	5.1	3.7	5.0	147.2	9.8	ש. אירוח ואוכל
2.6	4.3	24.8	31.1	9.8	10.7	593.2	55.7	ש. עסקיים
3.5	8.5	19.6	10.8	10.7	7.6	472.7	20.2	ש. בריאות

מקור: סקר עסקים כללי וסקר עסקים במגזר הערבי, מנהל מחקר וכלכלה, משרד התמ"ת

מלוח 2 עולה כי קיים ייצוג יתר של עסקים בבעלות ערבית בענפי הבינוי בהשוואה לחלקם של עסקים בבעלות יהודית בענפים אלה - 22.2% ו- 13.5% בהתאמה. כמו כן, 26% מהשכירים שמועסקים ע"י עסקים בבעלות ערבית מועסקים בבינוי, לעומת כ-7% בלבד במגזר היהודי.

בדומה לכך, נמצא גם ייצוג יתר לעסקים בבעלות ערבית בענפי התחבורה האחסנה והתקשורת, שמקורו בעיקר בייצוג היתר של ענפי התחבורה. כמו כן, נמצא ייצוג יתר בענפי המסחר הסיטוני והקמעוני. ייצוג היתר בא לידי ביטוי בשעור העסקים והשכירים כאחד.

מאידך, נמצא ייצוג חסר גדול של עסקים בבעלות ערבית ושל שכירים המועסקים בהם בשירותים העסקיים והפיננסיים וכן בשירותי בריאות, רווחה, חינוך וקהילה.

מיקום העסק לפי מחוזות

לוח 3: שכירים ועסקים לפי מחוז בעסקים בבעלות ערבית ויהודית, באלפים ובאחוזים

אחוז השכירים הערבים מסה"כ	אחוז העסקים הערבים מסה"כ	עסקים בבעלות יהודית		עסקים בבעלות ערבית		כלל העסקים ושכירים		
		שכירים	עסקים	שכירים	עסקים	שכירים	עסקים	
6.3	11.6	2,332.3	171.1	155.6	22.5	2,487.9	193.6	סה"כ, באלפים
		100%	100%	100%	100%			
4.8	6.3	23.9	23.2	18.0	11.7	584.5	42.3	מחוז חיפה
27.6	70.6	8.6	3.5	49.2	63.0	278.0	20.1	מחוז הצפון
1.5	1.0	8.9	8.2	2.0	0.6	210.9	14.2	מחוז תל אביב
5.6	12.7	13.1	13.6	11.5	15.1	322.7	26.7	מחוז מרכז
1.6	0.9	29.2	26.6	7.0	1.9	692.1	46.0	מחוז ירושלים
4.8	3.9	16.3	24.8	12.3	7.7	399.3	44.1	מחוז הדרום

מקור: סקר עסקים כללי וסקר עסקים במגזר הערבי, מנהל מחקר וכלכלה, משרד התמ"ת

מלוח 3 עולה כי קיים ייצוג יתר של עסקים בבעלות ערבית במחוז צפון, הנובע מריכוז האוכלוסייה הערבית במחוז זה, בהשוואה לחלקם של עסקים בבעלות יהודית במחוז זה (63% ו-3.5% בהתאמה). ייצוג היתר במחוז זה מתייחס גם למספר השכירים (49.2% ו-8.6% בהתאמה).

במקביל קיים ייצוג חסר של עסקים בבעלות ערבית, בהשוואה לחלקם של עסקים בבעלות יהודית, בכל המחוזות האחרים. ייצוג החסר בולט במיוחד במחוז ירושלים, הן לגבי העסקים (1.9% ו-26.6% בהתאמה) והן לגבי שכירים (7% ו-29.2% בהתאמה).

שכירים ערבים המועסקים בעסקים בבעלות יהודית

מספר השכירים הערבים המועסקים בעסקים בבעלות יהודית הוא אינדיקטור ראשוני למידת ההשתלבות של אוכלוסייה זו בכלכלה ובחברה.

יש לציין כי מדובר באינדיקטור ראשוני והשתלבות מלאה אמורה להתייחס לא רק להזדמנות הראשונית בה מאפשרים לפרט לעבוד, אלא גם לסוג העבודה, למידת ההלימה שלה לכישורים של הפרט, וליכולת להתקדם במקום העבודה במהלך השנים תוך הסרת דעות קדומות ואפליה. לכן, הנתונים שלהלן מהווים מדד ראשוני בלבד ובעתיד יהיה צורך בפיתוח מדד רב מימדי שייקח בחשבון מכלול רחב יותר של מימדים.

מלוח 4 עולה כי מספרם הכולל של שכירים המועסקים בבתי עסק בבעלות ערבית מגיע לכ-156 אלף. קרוב ל-11 אלף מהשכירים הללו הם שכירים יהודים והם מהווים כ-7% מסך השכירים המועסקים בבתי עסק בבעלות ערבית. חשוב בעתיד לבדוק את מאפייניהם של השכירים היהודים המועסקים בעסקים בבעלות ערבית שברובם (62%) מועסקים בישובים מעורבים.

כפי שצוין, אחד האינדיקטורים להשתלבות ראשונית הוא מספרם של שכירים ערבים המועסקים בבתי עסק בבעלות יהודית. על פי הערכתנו, חלקם של שכירים ערבים המועסקים בעסקים בבעלות יהודית מגיע ל-37% מסך השכירים הערבים.

בולט חלקם של השכירים הערבים המועסקים בבתי עסק בבעלות יהודית בענף שירותי האוכל והאירוח (74%), בענף התעשייה (60%) ובענף החקלאות (52%).

לוח 4: התפלגות השכירים הערבים המועסקים אצל מעסיקים יהודים לפי ענפי המשק במספרים ואחוזים

אחוז השכירים הערבים בעסקים בבעלות יהודית	שכירים ערבים (1)	שכירים ערבים בעסקים בבעלות ערבית	שכירים יהודים בעסקים בבעלות ערבית	שכירים העובדים בעסקים בבעלות ערבית	
37%	230,545	144,827	10,748	155,575	סה"כ
52%	8,700	4,144	648	4,792	חקלאות
60%	44,400	17,623	1,262	18,885	תעשייה
					בינוי, תחבורה ותקשורת (2)
16%	68,800	57,513	3,039	60,552	
28%	42,500	30,682	2,993	33,675	מסחר
74%	18,300	4,729	1,033	5,762	ש. אירוח ואוכל
34%	21,200	13,997	1,304	15,302	ש. עסקיים
39%	26,645	16,138	469	16,607	ש. בריאות

(1) סקר כ"א

(2) קיים במדגם ייצוג יתר לענפי התחבורה והתקשורת

פרק ב - הביקוש לעובדים בעסקים בבעלות ערבית

הביקוש לעובדים- מספר המשרות הפנויות שמעסיקים ערבים מחפשים באופן פעיל בממוצע יומי, מהווה את אחד האינדיקטורים החשובים להערכת שוק העבודה במגזר הערבי.

לוח 5 : משרות פנויות אצל מעסיקים בבעלות ערבית ויהודית לפי משלח יד במספרים ובאחוזים (1)

משרות בבעלות ערבית מתוך סה"כ משרות במגזר העסקי	משרות פנויות באחוזים מסה"כ		משרות פנויות			
	עסקים בבעלות יהודית	עסקים בבעלות ערבית	עסקים בבעלות יהודית	עסקים בבעלות ערבית	סה"כ במגזר העסקי	
18%	100%	100%	53120	11428	64548	סה"כ
9%	8%	4%	4270	436	4706	אקדמאים
7%	9%	3%	4607	329	4936	חופשיים וטכניים
2%	13%	1%	6865	155	7020	מנהלים ופקידים
5%	29%	7%	15183	847	16030	ע. מכירות ושירותים
44%	9%	33%	4818	3723	8541	ע. מקצועיים בבניין
30%	5%	9%	2427	1031	3458	ע. מקצועיים בחקלאות
23%	22%	31%	11874	3584	15458	ע. מקצועיים בתעשייה ואחרים
30%	6%	12%	3077	1322	4399	ע. בלתי מקצועיים

(1) נתוני סך המשרות הפנויות מתייחסים לרבעון האחרון של 2010 ונתוני המשרות הפנויות בעסקים בבעלות ערבית מתייחסים לרבעון הראשון של 2011

הנתונים בלוח 5 מלמדים כי מספר המשרות הפנויות בעסקים בבעלות ערבית ברבעון הראשון של שנת 2011 עמד על 11.5 אלף משרות, והן מהוות כ-18% מסך המשרות הפנויות במגזר העסקי, שעמדו על כ-65 אלף.

בחלוקת המשרות הפנויות על פי משלחי יד, בולט ייצוג חסר, בחלקן של המשרות הפנויות בעסקים בבעלות ערבית, למשרות פנויות המיועדות לאקדמאים, לבעלי מקצועות חופשיים וטכניים, למנהלים ופקידים, ולסוכנים, עובדי מכירות ושירותים.

לעומת זאת, בולט ייצוג יתר בחלקן של המשרות הפנויות, בעסקים בבעלות ערבית, לעובדים מקצועיים בבניין, בחקלאות ובתעשייה ולעובדים בלתי מקצועיים.

בבדיקה מפורטת של הביקוש לבעלי משלחי יד אקדמאים, חופשיים וטכניים בבתי עסק בבעלות ערבית, עולה כי ישנו ביקוש רב לעובדי הוראה, רופאים, עורכי דין, מהנדסים אזרחיים ורואי חשבון. מאידך, כמעט ולא נמצא ביקוש למהנדסים שאינם מהנדסים אזרחיים כמו מהנדסי מחשבים, אלקטרוניקה, מתכת או כימיה, משלחי יד שיש להם ביקוש בעיקר בענפי הטכנולוגיה העילית. גם הביקוש למתכנתים ואנשי מחשבים נמצא קטן במיוחד.

פרק ג - התפלגות החסמים וחומרת המגבלות בעסקים בבעלות ערבית

בפני המעסיקים הוצגה שורה של חסמים העלולים להגביל את הפעילות העסקית/כלכלית של העסק והם התבקשו להעריך את מידת הפגיעה של חסמים אלה. הנתונים מוצגים בלוח 6. באופן כללי העסקים מדווחים החסם שנתפס כחמור ביותר היה החרפת התחרותיות בענף ש-68% מהעסקים דיווחו שהוא מגביל במידה ניכרת את פעילותם העסקית.

בנוסף, ציינו העסקים את החסמים הבאים כמגבילים במידה ניכרת את פעילות העסק כיום:

- מחסור בהזמנות
- קשיים בהשגת אשראי בנקאי
- מחסור בעובדים מקצועיים
- מיקום בפריפריה
- מחסור באזורי תעשייה

האחוזים המוצגים בטבלאות בהמשך מציינים את שיעור העסקים שדיווחו על מגבלה חמורה או בינונית מסך העסקים. ניתן היה לציין בתשובות לשאלון 5 דרגות חומרה של מגבלה: מגבלה חמורה, בינונית, קלה, אין מגבלה, לא רבלנטי.

לוח 6: שיעור העסקים בבעלות ערבית שדיווחו על קשיים הנובעים ממגבלות שונות לפי גודל עסק

גודל עסק – מספר שכירים				מגבלה
אחוזים כללים	+50	20-49	1-19	
68%	61%	62%	69%	החרפת התחרותיות בענף
56%	45%	47%	56%	מחסור בהזמנות לשוק המקומי
52%	49%	50%	52%	קשיים בהשגת אשראי בנקאי
49%	63%	62%	48%	מחסור בעובדים מקצועיים
44%	15%	29%	46%	מיקום בפריפריה
30%	30%	31%	30%	מחסור בשטחי ואזורי תעשייה
30%	26%	30%	31%	קשיים בחדירה לשווקים חדשים
28%	38%	38%	27%	קשיים בקבלת מכרזים ציבוריים
26%	36%	39%	25%	קשיים בנגישות ושיווק למגזר היהודי
25%	24%	24%	25%	קשיים בהשגת אשראי לא בנקאי
24%	39%	40%	22%	המצב הביטחוני הנוכחי בישראל
18%	26%	19%	18%	מחסור בעובדים בלתי מקצועיים
2%	5%	4%	1%	מחסור בהזמנות לייצוא
1%	4%	5%	1%	שחיקה ברווחיות הייצוא

נמצאו הבדלים בהדגשת חומרת המגבלות השונות לפי גודל עסק. בעסקים גדולים ובינוניים בולט המחסור בעובדים המקצועיים. המיקום הפריפריאלי אינו מהווה חסם בפני עסקים גדולים, אך הוא מגביל את העסקים הקטנים.

מעניין הממצא שהמצב הביטחוני אינו מהווה חסם בפני עסקים ערבים.

בסה"כ אפשר להבחין שהחסמים הם חסמים בסיסיים, דהיינו, העסקים שמים דגש על הצורך בלקוחות (מחסור בהזמנות לשוק המקומי), ופחות דגש על חיפוש נגישות למגזרים אחרים או קבלת מכרזים ציבוריים.

לוח 7: שיעור העסקים בבעלות ערבית שדיווחו על קשיים הנובעים ממגבלות שונות לפי ענפי משק

ענף כלכלי					מגבלה
תעשייה	תחבורה, אחסנה ותקשורת	שירותים עסקיים	מסחר	בינוי	
61%	26%	47%	35%	72%	מחסור בעובדים מקצועיים
10%	7%	8%	9%	36%	מחסור בעובדים בלתי מקצועיים
72%	42%	24%	53%	70%	מחסור בציוד וחומרי גלם
39%	47%	7%	37%	29%	מחסור בשטחי ואזורי תעשייה
3%	3%	1%	1%	0%	שחיקה ברווחיות הייצוא
49%	41%	18%	64%	64%	קשיים בהשגת אשראי בנקאי
22%	23%	20%	33%	21%	קשיים בהשגת אשראי לא בנקאי
58%	50%	43%	73%	59%	מחסור בהזמנות לשוק המקומי
2%	3%	0%	3%	2%	מחסור בהזמנות ליצוא
29%	42%	45%	21%	48%	קשיים בחדירה לשווקים חדשים
56%	41%	41%	56%	32%	מיקום בפריפריה
12%	26%	42%	8%	61%	קשיים בקבלת מכרזים ציבוריים
52%	23%	19%	25%	30%	קשיים בנגישות ושיווק למגזר היהודי
30%	30%	22%	25%	21%	המצב הביטחוני הנוכחי בישראל
62%	66%	79%	77%	73%	החרפת התחרותיות בענף

כפי שעולה מלוח 7, בכל הענפים בולט החסם של החרפת התחרותיות באותו ענף. נמצאו הבדלים בהדגשת חומרת חלק מהמגבלות האחרות בין ענפי המשק השונים.

בענף הבינוי בולטות המגבלות: מחסור בעובדים מקצועיים.

בענף המסחר: קשיים בהשגת אשראי בנקאי ומיקום בפריפריה.

בענף התעשייה: מחסור בציוד וחומרי גלם, בעובדים מקצועיים ובהזמנות לשוק המקומי.

בענף התחבורה אחסנה ותקשורת בלט במיוחד החסם: מחסור בשטחי ואזורי תעשייה.

פרק ד - ביצוע עבודות עבור משרדים ממשלתיים:

פרק זה מתייחס לשיעור העסקים בבעלות ערבית אשר סיפקו שירותי קבלנות (ראשית או משנית) למשרדים ממשלתיים.

לוח 8: התפלגות העסקים לפי הספקת עבודות למשרדים ממשלתיים כקבלנים ראשיים ומשניים ולפי גודל

עסק

גודל עסק	כן, כקבלן ראשי	כן, כקבלן משני	לא ביצעו עבודות	סה"כ
סה"כ עסקים	1,266	2,168	19,105	22,540
שכיר 1 עד 19	4%	10%	86%	100%
20-49	17%	9%	73%	100%
+50	29%	11%	60%	100%
סה"כ	6%	10%	85%	100%

כפי שעולה מלוח 7, כ-85% מהעסקים הערבים כלל לא סיפקו שירותים למשרדים ממשלתיים בשנתיים האחרונות. כאשר בוחנים את שיעור העסקים הערבים אשר סיפקו שירותי קבלנות לפי גודל העסק, ניתן לראות שככל שהעסק גדול יותר, כך יש סיכוי גבוה יותר שהוא יספק שירותים למשרדים ממשלתיים. 29% מהעסקים הגדולים בבעלות ערבית (50 שכירים ומעלה) דיווחו כי סיפקו בשנתיים האחרונות שירותי קבלנות ראשית למשרדי ממשלה לעומת 17% מהעסקים הבינוניים ולעומת 4% בלבד מהעסקים הקטנים (עד 19 עובדים).

לוח 9: העסקים שסיפקו עבודות למשרדים ממשלתיים לפי קבלנים ראשיים ומשניים לפי ענף כלכלי

שם ענף	אחוז מסך הקבלנים הראשיים	אחוז מסך הקבלנים המשניים
סה"כ	1,266	2,168
	100%	100%
חקלאות	1%	24%
תעשייה	9%	3%
בינוי	32%	47%
תח', אחסנה ותק'	17%	8%
מסחר	20%	8%
ש. אירוח ואוכל	0%	0%
ש. עסקיים	15%	8%
ש. בריאות	5%	1%

בבחינת שיעור העסקים בבעלות ערבית שסיפקו שירותי קבלנות למשרדים ממשלתיים לפי ענף כלכלי, ניתן

לראות ריכוז גבוה בענף הבינוי (32% מסך הקבלנים הראשיים ו-47% מסך הקבלנים המשניים), בענף המסחר 20% מסך הקבלנים הראשיים.

אך בולט החוסר של קבלנות ראשית בענף החקלאות, לעומת קבלנות משנה, 1% ו-24% בהתאמה, מה שיוצר צורך בבחינה מדוקדקת לעסקים בענף החקלאות, וניסיון לסיוע לעסקים לבצע עבודות כקבלנים ראשיים.

נספח 1 - שיטת הדגימה

בעקבות ניתוח מקורות הנתונים, הוחלט לדגום את העסקים הממוקמים בישובים ערבים מתוך קובץ המעסיקים של הביטוח הלאומי- מקור הנתונים המקיף ביותר לעסקים הממוקמים בישובים ערבים, ולדגום את העסקים בבעלות ערבית הממוקמים בישובים המעורבים והאחרים מתוך מאגר הנתונים של חברת בידיאי. הסיבה לכך היא שבקובץ המעסיקים של הביטוח הלאומי אין נתונים על השתייכות מגזרית ולפיכך יש קושי לאתר את העסקים הערבים הממוקמים בישובים שאינם ערבים.

הסקר הוא סקר שוטף, שיתבצע אחת לרבעון על מדגם קבוע של מעסיקים. מעסיקים שינשרו מהמדגם, בגלל סירוב או סגירת העסק, יוחלפו בחברה אחרת מאותו תא דגימה.

מדגם סקר המעסיקים הערבים הוצא כמדגם שכבות. שכבות המדגם היו:

א. **האזור הגיאוגרפי** – הישוב שבו ממוקם העסק – צפון (79% מהעסקים), מרכז (15% מהעסקים) ודרום (6% מהעסקים).

ב. **גודל העסק** - מספר המועסקים בעסק, 36% מהעסקים בבעלות ערבית הם עסקים של עובד אחד. 42% מעסיקים בין 2 ל-4 עובדים, 10% מעסיקים בין 5 ל-9 עובדים, 10% מעסיקים בין 10 ל-49 עובדים, ורק 1.2% מעסיקים 50 עובדים ויותר. בישובים המעורבים, 4% הם עסקים מעל 50 עובדים ו-20% מעסיקים בין 10 ל-49 עובדים. ייתן משקל יתר בדגימה לעסקים הגדולים והבינוניים מאחר ומרבית המועסקים במשק עובדים בעסקים גדולים ובינוניים.

ג. **מיקום מגזרי**, הבחנה בין עסקים הממוקמים בישובים ערבים ועסקים הממוקמים בישובים שאינם ערבים- ישובים מעורבים, ישובים יהודים ואזורי תעשייה מעורבים.

קובץ העסקים בישובים הערבים של הביטוח הלאומי כולל גם עסקים במגזר הציבורי שאינם נכללים באוכלוסיית הסקר. עקב מגבלות הסיווג הענפי, עסקים אלה לא נופו מראש, אלא נופו מהאוכלוסייה לאחר בדיקה מול העסקים במהלך העבודה השוטפת.

תוכנן לדגום 850 עסקים בבעלות ערבית בישובים הערבים ו-150 עסקים בבעלות ערבית בישובים מעורבים, יהודים ואזורי תעשייה, מאחר והנתונים בפועל בחלקם היו שונים מהמקורות, בין היתר גם במיקום המגזרי של העסק, נדגמו 194 עסקים מישובים מעורבים ו-767 עסקים מישובים ערבים. בסה"כ, מפת הדגימה כללה 24 קבוצות (תאי דגימה).